

2014-02-27

Budgetunderlag för verksamhetsåren 2015–2017

1. Anslag

Institutet anhåller om att inom utgiftsområde 17, anslaget 3:4 Institutet för språk och folkminnen höjs med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2015, till språkvård för de nationella minoritetsspråken; till språkvårdande insatser för svenskar med andra modersmål än svenska, de nationella minoritetsspråken eller det svenska teckenspråket; till utvecklad samordning av arbetet med Unescokonventionen om det immateriella kulturarvet; samt till namnvård.

Vidare anhåller institutet om att anslagsnivån höjs med ytterligare 3 miljoner kronor fr.o.m. 2016 till språkvård för de nationella minoritetsspråken samt till språkvårdande insatser för svenskar med andra modersmål än svenska, de nationella minoritetsspråken eller det svenska teckenspråket.

Institutet anhåller även om att myndighetens del av anslaget 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet höjs med minst 2 miljoner kronor fr.o.m. 2015.

Institutet anhåller vidare om att fr.o.m. 2015 få disponera och fördela ett nytt statsbidrag på 5 miljoner kronor till insatser för att trygga immateriella kulturarv i Sverige.

Slutligen anhåller institutet om att de medel för språkvårdande insatser för nationella minoritetsspråk som myndigheten disponerar på utgiftsområde 1, anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter, ap. 6 Språkvård för nationella minoritetsspråk förs över till myndighetens förvaltningsanslag, utgiftsområde 17, anslaget 3:4 Institutet för språk och folkminnen.

Allmänt

Institutet för språk och folkminnen har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och andra immateriella kulturarv i Sverige. Institutet ska främja utvecklingen inom sitt verksamhetsområde genom fördelning av statsbidrag. Institutet ska bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde och verka för ökad kunskap i samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor. I sin verksamhet ska institutet integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Institutet har en viktig roll att fylla som den enda myndigheten med övergripande ansvar för språksituationen i Sverige. En av huvuduppgifterna är att följa språkutvecklingen i landet och att verka för att språklagen och de nationella språkpolitiska målen följs. Institutet har också i sin instruktion specifika uppgifter i förhållande till de nationella minoriteterna och det svenska teckenspråket samt gällande klarspråk, språkteknologi och granskning av ortnamn på allmänna kartor.

Myndigheten har en lång tradition när det gäller dokumentation av och forskning om olika former av immateriella kulturarv och har just avslutat ett treårigt särskilt regeringsuppdrag i form av ett utvecklingsprojekt kring tillämpningen av Unescos konvention om trygghet av immateriella kulturarv. Institutet har mycket omfattande folkminnessamlingar samt Sveriges största samlingar av dialekter och namn.

Inom institutet bedrivs också ett antal långsiktiga utgivningsprojekt. Utgångspunkten för dessa projekt, liksom ett flertal andra i tid mera avgränsade projekt, är institutets arkivsamlingar och grundläggande forskning inom respektive område.

Pågående rationaliseringar och förändringsarbete

Institutet för språk och folkminnen har under 2013 genomfört en översyn av verksamhet, organisation och ekonomi för att långsiktigt åtgärda ett strukturellt budgetunderskott, åstadkomma en effektiv och ändamålsenlig verksamhet och struktur, frigöra medel för strategiska satsningar samt fortsatt utveckla en god arbetsmiljö i myndigheten. Beslutet om en ny organisation och verksamhetsinriktning fattades i oktober 2013 och därmed påbörjades implementeringen av ett omfattande men nödvändigt rationaliserings- och omställningsarbete.

Omställningen innebär inledningsvis ökade kostnader som riskerar att i omfattande grad påverka verksamheten negativt. För att mildra effekterna något bör kostnaderna fördelas över en längre tidsperiod. Institutet har därför beviljats en utökad anslagskredit under 2013.

Institutet har genom förändringsbeslutet vidtagit ett antal åtgärder för att på sikt få en budget i balans. Effekterna av rationaliseringsåtgärderna kommer dock inte att börja slå igenom förrän 2015. En konsekvens av detta är att ambitionsnivån inom vissa områden fortsatt måste hållas på en relativt låg nivå.

Den utökning av anslaget som myndigheten fått fr.o.m. 2014 möjliggör vissa satsningar inom språkvårdsområdet, men utan ytterligare förstärkningar är det inte möjligt att tillmötesgå önskemål och krav på ökade insatser som institutet ställs inför inom många områden. I det följande redogör institutet för bedömningen av dessa behov och vad som krävs för att möta dem.

Språkvård, språklagsuppföljning och revitalisering

Mot bakgrund av språklagen och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har institutet i uppdrag att följa upp tillämpningen av språklagen, sprida kunskap hos myndigheter och allmänhet om lagar och språkpolitiska mål, utvärdera hur språksituationen i Sverige utvecklas samt stärka det svenska teckenspråkets ställning och språkvårdsinsatserna för de nationella minoritetsspråken.

Institutets uppgifter inom området är av tre slag. Det handlar för det första om praktiskt och vetenskapligt arbete med språk, såväl svenska som minoritetsspråk, och minoritetskulturer: ordlistor, handböcker, språkinformation och rådgivning samt dokumentation av språk, namnskick, folkminnen m.m. För det andra handlar

det om insatser av mer språkpolitisk karaktär: att sprida kunskap hos myndigheter och allmänhet om gällande språklagstiftning och nationella språkpolitiska mål, att följa hur lagar och förordningar efterlevs, att värdera hur språksituationen i Sverige utvecklas m.m. samt att vara remissinstans när det gäller namn, språk och språkpolitiska frågor. För det tredje har institutet i uppdrag att fördela statsbidrag till s.k. revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken.

Institutets instruktion anvisar också uppgifter som är relativt nya för svensk språkvård. Institutet ska bl.a. ”samla kunskap om och följa användningen av även andra språk i Sverige”, och enligt språklagens 14 § ska den som har ett annat modersmål än svenska, något av de nationella minoritetsspråken eller det svenska teckenspråket, ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål. Uppskattningsvis en halv miljon svenskar berörs av detta och det är viktigt att institutet följer hur språksituationen utvecklas för dessa grupper.

Talarna av de ca 150–200 språk det rör sig om bör ha någonstans att vända sig för att få upplysningar och information om hjälpmedel, kurser, litteratur m.m. Möjligheterna till undervisning, studier och tolkning som talarna av dessa språk har bör följas upp och behovet av språkvårdande insatser i svenska som andraspråk är betydande. För denna stora grupp svenskar är behovet av att lära sig, använda och utveckla svenska som andraspråk avgörande för att kunna utveckla en funktionell tvåspråkighet. Insatserna är mycket viktiga även ur ett integrationspolitiskt perspektiv.

Anslagsförstärkningen 2014 innebär att institutet kan uppfylla delar av denna omfattande uppgift, men behoven är fortsatt mycket stora.

Myndighetens bedömning

Den välkomna anslagsförstärkningen till språkvårdande insatser innevarande år ligger i linje med myndighetens äskanden i tidigare budgetunderlag och är ett första steg mot en rimligare anslagsnivå.

Inför 2015–2017 gör institutet bedömningen att resurser fortfarande saknas för att bedriva språkvård på en godtagbar ambitionsnivå för de minoritetsspråk institutet ansvarar för. Även till insatser för andra språk i Sverige och för svenska som andraspråk krävs ytterligare resurser för att motsvara behoven. Institutet återkommer därför till sin tidigare bedömning att en ackumulerad nivåhöjande utökning av institutets anslag med 3 miljoner kronor 2015 och ytterligare 3 miljoner kronor 2016 är nödvändig.

Ur institutets perspektiv vore det dessutom önskvärt att de medel för språkvårdande insatser för nationella minoritetsspråk som myndigheten disponerar på uo 1, anslaget 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter, förs över till myndighetens förvaltningsanslag. Språkvården för de nationella minoritetsspråken finansieras huvudsakligen via förvaltningsanslaget och ändamålet för anslagsposten 6 på uo 1, anslag 7:1 stämmer väl med instruktionens precisering av institutets uppdrag.

Ny lag om personnamn

Namnlagsutredningen presenterade i maj 2013 ett förslag till ny lag om personnamn. Institutet har i sitt remissyttrande ställt sig mycket positiv till

förslaget och välkomnar särskilt att utredningen lyfter fram språklig hänsyn som en viktig aspekt vid val och bildning av nya personnamn. Utredningen föreslår vidare att institutets kompetens i frågor om personnamn och personnamnsvård utnyttjas via ett remissförfarande.

Institutet åtar sig gärna dessa nya namnvårdande uppgifter. Beroende på omfattningen på uppdraget är dock en förstärkning av institutets resurser sannolikt nödvändig. Då det idag finns ca 150–200 språk i Sverige måste institutet förmodligen även anlita extern kompetens i visa frågor som rör namn från andra språkområden.

Myndighetens bedömning

Om Namnlagsutredningens förslag om ny lag om personnamn samt nationell organisation och hantering av personnamnfrågor antas av regering och riksdag, bedömer institutet att en förstärkning av förvaltningsanslaget med 1 miljon kronor är nödvändig fr.o.m. 2015.

Tryggande av det immateriella kulturarvet

Under åren 2011–2013 har institutet, som samordnande myndighet, haft ett särskilt regeringsuppdrag för att utveckla arbetet med tillämpningen av Unescos konvention om tryggande av det immateriella kulturarvet i Sverige. Uppdraget har redovisats till regeringen i en delrapport i juni 2012 och en slutrapport i februari 2014.

I slutrapporten konstaterar institutet att intresset för att fortsatt utveckla tillämpningen av konventionen i Sverige är mycket stort bland aktörer och intressenter inom området och behovet av insatser inom området är betydande. Institutet återkommer därför till ett av förslagen som framfördes i rapporten Förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet, som lämnades till regeringen i november 2009, samt i tidigare budgetunderlag, nämligen att avsätta projektmedel till särskilda insatser för att trygga, vidareföra och levandegöra Sveriges immateriella kulturarv.

Behovet av en fortsatt samordning av arbetet med konventionen, inklusive det internationella samarbetet och åtagandet inom området, kvarstår. Institutet har under åren med de båda regeringsuppdragen kring konventionen stärkt och utvecklat sin kompetens inom området, vilket varit möjligt huvudsakligen tack vare den anslagsförstärkning institutet haft under åren 2011–2013.

Myndighetens bedömning

Institutet bedömning är att en nivåhöjning av förvaltningsanslaget som motsvarar de engångsmedel myndigheten disponerade 2011–2013 är en förutsättning för att arbetet med konventionen ska kunna genomföras på en rimlig ambitionsnivå. Dessutom kommer sannolikt kostnaderna för översättningar av elementen på den nationella förteckning som konventionen kräver, att bli betydande. Institutet anhåller därför om att nivån på myndighetens förvaltningsanslag höjs med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2015.

Institutet föreslår vidare att ett nytt statsbidrag inrättas som institutet får i uppdrag att fördela. Statsbidraget ska fördelas i form av projektmedel till insatser för att trygga, vidareföra och levandegöra Sveriges immateriella kulturarv, i enlighet

med förslagen i institutets slutrapport. För detta ändamål föreslår institutet att 5 miljoner kronor avsätts årligen fr.o.m. 2015.

Forsknings- och utvecklingsarbete

Institutet har ett samhällsuppdrag och ett särskilt ansvar att utveckla såväl forskning om språk, dialekter, folkminnen och namn som forskning om svenskan som samhällsbärande språk, om de nationella minoritetsspråken och om människors möjligheter att använda sina språk i Sverige.

Institutet har unika förutsättningar för forskning i kraft av sina kunskapsområden och samlingar samt sin särskilda position inom språkvården. Avgörande för att institutet ska kunna behålla och utveckla sin kompetens är kopplingen mellan samlingar, kunskapsförmedling och forskning.

I det förändringsarbete som tagit vid efter verksamhetsöversynen finns ett tydligt fokus på att fortsatt utveckla starka forskningsmiljöer i myndigheten, att stärka samarbetet med universitet och högskolor samt att lyfta frågan om resultat och kvalitet även inom forskningsområdet.

Det är en styrka för institutet att ha egna fria forskningsresurser, samtidigt som det är en fördel om nya forskningsprojekt helt eller till någon del externfinansieras, bl.a. med tanke på den kvalitetsgaranti som anslag sökta i konkurrens med övriga forskarvärlden utgör. För att komma i åtnjutande av externa forskningsmedel krävs dock ett gediget förarbete. Institutets del av anslaget Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet möjliggör, förutom hel- eller delfinansiering av egna forsknings- och utvecklingsprojekt, även finansiering av olika pilot- och förstudier inför ansökningar om externa forskningsmedel.

Myndighetens bedömning

Institutet återkommer därför till behovet av ett forskningsanslag som är betydligt större än det nuvarande, dels för eget forsknings- och utvecklingsarbete, dels för att initiera nya projekt och pilotstudier som kan leda till ökade externa anslag för institutet. Mot den bakgrunden anholder institutet på nytt om att myndighetens del av anslaget 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet fr.o.m. 2015 förstärks med minst 2 miljoner kronor.

Digitalisering, e-förvaltning och it

Vid flera av institutets avdelningar pågår sedan ett antal år tillbaka arbete med att digitalisera samlingarna. Syftet med digitaliseringen är att öka säkerheten genom att skapa digitala kopior av det insamlade arkivmaterialet och samtidigt öka tillgängligheten. Fortfarande är dock huvuddelen av institutets mycket omfattande samlingar inte digitaliserad. Institutet arbetar med en strategi för området och under de närmaste åren har myndigheten ett särskilt fokus på digitalisering av samlingarna vid arkiven i Lund och Umeå, som kommer att avvecklas som verksamhetsorter den 1 januari 2015. Dessutom arbetar institutet med att fortsatt utveckla myndighetens digitala arkiv.

Arbetsmarknadsåtgärder av olika slag har i hög grad bidragit till att digitaliseringsarbetet inom myndigheten går framåt och institutet har för avsikt att i möjligaste mån fortsatt erbjuda den formen av sysselsättningsåtgärder. Institutet söker löpande externa bidrag från olika forskningsstiftelser och fonder för

infrastruktursatsningar inom området. Institutet har även ett utvecklat samarbete med Digisam, samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling vid Riksarkivet.

Som ett resultat av institutets verksamhetsöversyn och ett led i arbetet med att effektivisera stödverksamheten kommer under 2014 drift och underhåll av och användarstöd för it att utlokaliseras.

Myndighetens bedömning

Institutets bedömning är att infrastrukturen på it-området fortsatt måste stärkas och institutets digitala arkiv utvecklas. Det pågående effektiviserings- och förändringsarbetet inom myndigheten bör dock möjliggöra nödvändiga omprioriteringar för att tillgodose behoven på en rimlig nivå och inom rimlig tid.

2. Förändrat behov av lokaler

Det beslut om en ny organisation och verksamhetsinriktning som myndigheten fattade i oktober 2013 innebär bl.a. att avdelningarna i Lund och Umeå läggs ner och att verksamheten omlokaliseras. Huvuddelen av kontorsdelarna kommer att avvecklas fr.o.m. 2015. Arkivsamlingarna kommer att flyttas, preliminärt under våren 2015, men det är i dagsläget inte beslutat var de ska placeras. Myndighetens behov av lokaler i Lund och Umeå beräknas därmed att minska med ca 50 % under första halvåret 2015 och med ca 70 %, alternativt helt upphöra fr.o.m. hösten 2015. Om samlingarna flyttas till Göteborg respektive Uppsala kan en viss utökning av arkivlokaler bli aktuell på dessa orter.

3. Anslagskredit och kredit på räntekonto

På grund av ökade kostnader initialt under omställningsarbetet beviljades myndigheten en utökad anslagskredit under 2013. Från och med 2015 bör dock myndighetens ekonomi stabiliserats och anslagskrediten därmed kunna återgå till en normal nivå. Institutet anmäler därför ett behov av en sedvanlig anslagskredit på tre (3) procent av anslaget under 2015–2017.

Behovet av kredit på räntekontot bedöms vara oförändrat för 2015–2017.

4. Låneram

Institutet anmäler ett preliminärt behov av oförändrad låneram på 6 miljoner kronor för 2015–2017. Investeringsbehovet omfattar dels löpande ersättningsinköp av inventarier, digitaliseringsutrustning och kontorsmaskiner, dels immateriella anläggningstillgångar i form av fortsatt utveckling av olika webbfunktioner, databaser m.m.

Lån i Riksgäldskontoret

	2014 Prognos	2015 Beräknat	2016 Beräknat	2017 Beräknat
IB lån i Riksgäldskontoret	3 950	3 300	3 450	3 800
Beräknad nyupplåning	650	1 500	1 500	2 000
<i>varav för investering i immateriella anl.tillg.</i>	450	700	1 000	1 400
Beräknad amortering	1 300	1 350	1 150	1 250
UB lån i Riksgäldskontoret	3 300	3 450	3 800	4 550
Beslutad/föreslagen låneram	6 000	6 000	6 000	6 000
Beräknad ränteutgift	38	49	52	78
Ränteantaganden för nyupplåning	1,0 %	1,5 %	1,5 %	2 %
Finansiering av räntor och amortering	1 338	1 399	1 202	1 328

5. Beräkning av förutsättningarna för verksamhetens finansiering m.m.

Institutet bedömer att behovet för 2015–2017 kan rymmas inom disponerade anslag och anslagsposter under förutsättning att inom utgiftsområde 17, anslaget 3:4 Institutet för språk och folkminnen höjs med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2015 samt ytterligare 3 miljoner kronor fr.o.m. 2016; att myndighetens del av anslaget 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet höjs med 2 miljoner kronor.

6. Översikt över verksamhetens finansiering

I översikten grundar sig det beräknade anslaget för 2015–2017 på prognosförutsättningarna i Hermes.

Belopp i tkr	2013 Utfall	2014 Prognos	2015 Beräknat	2016 Beräknat	2017 Beräknat
Anslag					
Utgiftsområde 1, anslag 7:1 ap.6	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Utgiftsområde 1, anslag 7:1 ap.16	3 825	3 900	3 900	3 900	3 900
Utgiftsområde 17, anslag 1:4 ap.11	1 167	1 245	1 226	1 239	1 264
<i>varav ingående överföringsbelopp</i>	35	35			
Utgiftsområde 17, anslag 3:4 ap.1	57 888	56 406	57 389	58 690	60 467
<i>varav ingående överföringsbelopp</i>					
<i>varav utnyttjande av anslagskredit</i>	2 717	1 500	500		
Avgiftsinkomster som disponeras	2894	3 000	3 000	3 000	3 000
Övriga inkomster som disponeras	5 329	5 000	5 000	5 000	5 000
Summa	72 103	70 551	71 515	72 829	74 631

Övriga inkomster som disponeras utgörs till största delen av bidrag.